

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
(SZTAB GENERALNY)

TAJNE

8397 J5
Warszawa, dn. 19. grudnia 1921 r.

Oddział II.

DO

№ 16232 /II. Inf/II/d/3

GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

w W a r s z a w i e.

W załączeniu przesyłam do wiadomości odpis raportu Attache
Wojsk.P.P.w Belgradzie z 21.listopada 1921.Nr.734.

1 załącznik:

Szef Oddz. II. Szt. Gen:

Otrzymują:
Gen. Adjut. Nacz. Wodza
Gabinet Ministra
Szef Szt. Gen.
Biuro Szefowej Rady Wojennej
M.S.Z. Of. łączn.

Rpłk. p.c. Szt. Gen.

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
8397 J5
22. XII 1921

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

DO

SZTABU GENERALNEGO ODDZIAŁ II.

SPRAWY WOJSKOWE

Mobilizacja Wojsk w S.H.S, pomimo pogłosek o rzekomych trudnościach w Chorwacji, przeszła na ogół bardzo pomyślnie. Jednak, że rząd czuł się w obowiązku zdementowania kursujących pogłosek o rzekomym oporze chorwatów w oficjalnym komunikacie. Na ile mogłem ustalić komunikat ten odpowiadał rzeczywistości. Zgodnie z tym komunikatem w niektórych miejscowościach partja Radića i agitatorzy przybyli z Węgier ~~zapanowali~~ ^{prowadzili} bardzo silną agitację, propagując nie zjawienie się do wojska i ogłaszając, że jest decyzja partji chłopskiej i Radića. Również dążono do powstrzymania chłopów od dostarczenia podwód. Jednak że agitacja nie dała poważnych rezultatów i tylko w poszczególnych wypadkach przyszło do wystąpienia żandarmerji, która musiała siłą zabrać opornych. Większość, po zwróceniu uwagi na konsekwencje prawne nie stawienia się na wezwanie, dobrowolnie je wypełniła. Rząd występuje bardzo stanowczo przeciwko opornym, ci którzy się nie stawili dobrowolnie, do wojska będą oddani pod sąd wojenny i ukarani do 5 lat ciężkich robót, agitatorze będą odpowiedzialni za przekroczenie "ustawy o ochronie bezpieczeństwa i spokoju publicznego", która przewiduje w tym wypadku bądź karę śmierci bądź też 30 lat ciężkich robót.

Muszę zaznaczyć, że nie jest wykluczonym, że mobilizacja wywołałaby większe trudności, gdyby nie szybkie wyjaśnienie sprawy Karola. Gdy wyjaśniło się stanowisko Węgier i Karol został zaarrestowany mobilizacja dalsza została wzkrzymana i wszystkim, którzy się do tego czasu byli nie zjawili, rozkazano się nie zjawiać. Rozporządzenie to wywołane było

brakiem konieczności mobilizacji i względami finansowymi, możliwym jest jednak, że w ten sposób uniknięto większych starań i zaburzeń przy mobilizacji.

Mobilizacja ostatnie jeszcze raz bardzo silnie podkreśliła trudności związane z brakiem linii kolejowych, które by w dogodny sposób łączyły zachód ze wschodem i północ z południem. Brak dwutorowych linii, krótkość platform wyładowniczych, brak taboru ruchomego, wszystko to wykazało, że koleje dzisiejsze nie odpowiadają zupełnie wymogom wojskowym i że wojna dla Serbji przy dzisiejszym stanie kolei byłaby bardzo trudną.

Również zmagazynowanie amunicji i rozłożenie składów artyleryjskich okazało się nie odpowiednie, a brak amunicji i armat dał się odczuć w dotkliwy sposób, Stąd artylerja polowa nie była w stanie rozwinąć się według norm bojowych i ograniczono się do wzmocnienia każdego pułku o 1 dywizjon o dwóch baterjach.

Mobilizacja miała kosztować około 300 milionów denarów, co fatalnie odbiło się na finansach państwa.

Demobilizację rozpoczęto od zwolnienia kontygentu powołanego na 6-cio tygodniowe ćwiczenia, a który w związku z mobilizacją zatrzymano. Dzisiaj już całkowicie armię zde mobilizowano i pułki wróciły na swe miejsca postoju.

SYTUACJA WEWNĘTRZNA

Z zagadnień polityki wewnętrznej na pierwszy plan wysuwają się zagadnienia a mianowicie kwestja waluty i kwestja rekonstrukcji gabinetu.

Waluta serbska w ostatnim miesiącu przeszła przez karkołomne skoki: w ciągu 10 dni straciła przeszło 30% swej wartości, gdyż frank francuski z 5 denarów skoczył aż do 8 denarów. Rzucenie przez rząd większej ilości walut zagranicznych na rynek belgradzki obniżyło sztucznie kurs do 5½ dynara, ale waluta co dziennie powoli spada wywołując ten ogromny wzrost drożyzny.

Sytuacja ogromnie się skomplikowała jeszcze tem, że handel tutejszy jest silnie zadłużony względem zagranicy, spadek więc denara wywołał katastrofalny stan dla handlu. Wiele firm zawiesiło wypłatę.

Przyczyny nagłego spadku trudno wyjaśnić; zapewne odbiła się niepewność sytuacji i wydatki związane z mobilizacją ale w większym stopniu wywołana jest to brakiem taboru kolejowego i związanymi z tem trudnościami exportowymi.

Rząd pragnąc rozpocząć walkę ze spekulacją na zniżkę waluty, przypisując głównie ^{winną} tej ostatniej ~~winę~~ wyciągnięciu, zaprojektował skoncentrowanie w swych rękach handlu dewizami obcymi. Projekt ten spotkał się z ogólną krytyką sfer finansowych S.H.S., które wskazują na biurokratyzm i nieudolność instytucji rządowych przypuszczają, że pociągnie to tylko jeszcze większe komplikacje finansowo walutowe.

W sprawie pożyczki jeszcze pewnych wiadomości nie mam, gdyż Minister Skarbu KUMANUDI dopiero co przyjechał i nie udało mi się dowiedzieć jakie warunki postawiły Francja i Anglja.

SPRAWA REKONSTRUKCJI GABINETU.

Pasić po złożeniu przysięgi złożył do dyspozycji Króla portfel, jednak że król dymisji nie przyjął i prosił Pasića o pozostanie u steru władzy. Przewodniczący "Skupszczyzny"

Dr. Ribar referując królowi sytuację parlamentarną wyraził zdanie, że utworzenie innego gabinetu na razie jest niemożliwe. Jednak, że pomimo to kwestja rekonstrukcji gabinetu jest nadal aktualną, gdyż radykali próbują rozszerzyć swe wpływy w rządzie i zagarnąć teke Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wskutek targów z demokratami radykali chcieli utworzyć większość parlamentarną z chorwatami i klerykami (partja słowenska), ale pertraktacje nie doprowadziły do konkretnych wyników i radykali czuli się zmuszeni szukać kompromisu dla współpracy w rządzie z demokratami. Pertraktacje z tymi ostatnimi nie są ukonczone, gdyż demokraci, którzy i tak stracili teke Ministerstwa Wojny nie chcą teraz ustąpić i stracić teke M.S. Wewnętrznych, a przez to samo wpływów na wybory. Dla radykałów osoba terażniejszego Ministra Pribićevića jest wysoce nie pożądana, gdyż za równo im chodzi o wybory jak i o chorwatów, którzy silnie atakują Pribićevića za jego centralistyczne dążności.

Projekt nowego podziału administracyjnego kraju, wniesiony przez rząd do Skupszczyny, który rozбивa jedność chorwacką i przez sztuczny podział stwarza w poszczególnych okręgach znaczne ilości bądź nawet większość serbską wywołał ogromne oburzenie w kołach chorwackich.

Sytuacja więc gabinetu jest bardzo nie pewna. Do wyjaśnienia sprawy, czy gabinet dzisiejszy Pasića będzie mógł pozostać, skupszczyna nie będzie zwołaną. W razie przesilenia jako ewentualnych kandydatów wymieniają bądź znowuż Pasića bądź Protića.

SPRAWY ZAGRANICZNE

Na pierwszy plan z zagadnień międzynarodowych wysunęła się sprawa Albanji. Serbowie dotychczas pozostający na linii rozejmowej dążąc do zagarnięcia części północnej i wschodniej Albanji posunęli się pod pretekstem walki z arnautami w okolicach Prizrenu w głąb terytorjum Albanskiego a na północy wyzyskując konflikt plemiennie religijny, podburzali katolickich miriditów do wystąpienia przeciwko muzułmańskiemu rządowi w Tiranie. Oficjalnie rząd serbski nie przyznaje się do popierania ruchu i udzielił Miryditom tylko ze względów humanitarnych materiałów daniarnych, ale według słów Pasica "mirydyoci mogą zawsze liczyć na sympatje serbów walcząc przeciwko muzułmanom i kemalistom i nie można im odmówić prawa samostanowienia o sobie". W rzeczywistości jednak ruch ten znajduje i materialne i moralne oparcie w państwie S.H.S. a Szef rządu miridackiego Marco Gjoni znajduje się w Prizrenie t.j. na terytorjum S.H.S. stamtąd rozsyła oficjalne depecze. Nota Lloyd George'a, w której żąda zastosowania do S.H.S. § 16 Statutu Ligi Narodów wywołała ogromne oburzenie w śród serbów, tem bardziej, że Lloyd George nie wykorzystał § 15, co zgodnie ze Statutem Ligi Narodów należało uczynić. Jednak że gwałtowne wystąpienie Anglii o tyle zrobiło swoje, że protestując zasadniczo, S.H.S. przyjęło narzuconą granicę z Albanją, ale żądało by granicę ~~XXXXXXXXXX~~ została ratyfikowaną przez wszystkie państwa zainteresowane, a więc i przez Grecję i by wojska S.H.S. zostały na dzisiejszej linii aż do ostatecznego wytyknięcia w terenie przyszłej granicy.

Sprawa teraz przeszła do Paryża, gdzie odbywa się posiedzenie Rady Ligi Narodów.

W sprawie tej po za głównymi mocarstwami, okazała Rumunja pewne presje na rząd jugosławski, gdyż tu poseł rumunski p. Emanci wskazał na poważne skutki ewentualnego oporu i podkreślił konieczność unikania wszelkich zastrzeżeń,

gdyż Rządy Mocarstw są zmęczone ciągłymi spornymi kwestjami i dążą za wszelką cenę do stabilizacji stosunków w Europie.

S.H.S. i POLSKA

Stanowisko nasze w sprawie węgierskiej i zbliżenie z Czechami wywołało wiele komentarzy w prasie tutaj, która na ogół bardzo życzliwie przyjęła obydwie wydarzenia i przesądzała nasze stanowisko utrzymując, że jest to pierwszy krok do wstąpienia do Małej Ententy. Dopiero kilka spokojnych i rzeczowych interwju naszego ministra wyjaśniło prawdziwe znaczenie tych aktów w opinii publicznej.

W ostatnich dniach w radykalnym organie "TRIBUNA" zjawiła się napaść na Polskę z powodu głosów prasy polskiej która jakoby miała napaść na S.H.S. i atakować osoby króla.

W dziennikach polskich, które otrzymujemy w Poselstwie, nigdzie nie znaleźliśmy żadnych wrogich dla S.H.S. wystąpień; proszę więc, o ile to możliwe o zświadomienie, czy takowe miały miejsce i z jakiej strony atakowano państwo S.H.S. i króla, abym mógł ewentualne nieścisłości sprostować.

Przypuszczam, że jest to akcja ze strony Rosjan, których zaniepokoiło wzmożenie sympatji dla Polski Jugosławji i którzy wybrali chwilę wręczenia listów dla nowej napaści zaznaczam, że Rosjanie są w bliskich stosunkach z radykałami.

Wstrzymanie demobilizacji roczn.1920: 1.listopada r.b. miał być
zwolniony rocznik 1920 r.,który przesłużył 2 lata w szeregach.
Dekretem królewskim z 26./I.zwolnienie tego rocznika zostało
wstrzymane na czas nieograniczony. Natomiast,żołnierze 1920 r.
pochodzący z Bukowiny,Besarabji i Siedmiogrodu mogą być zwal-
niani na urlop na czas od 30 do 60 dni. Rozporządzenie o
urloпах nie tyczy się żołnierzy z regatu. Powyższe rozporzą-
dzenie miało na celu pozbycia się chwilowo niepewnego elementu,
szczególnie dawnych żołnierzy austrijacko-węgierskich. -
Ordery dla wojskowych rumuńskich: /pomimo iż czesi zawarli
konwencję wojskową później od nas,rząd czeski odznaczył
krzyżem wojennym tut. Ministra Wojny Gen.Ragocanu, Szefa Szta-
bu Generalnego Gen.Chistescu,pułkownika Prodane,płka Antona